

Παρουσίαση του βιβλίου "Το Επιχειρηματικό Κράτος" της Mariana Mazzucato
Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 19/05/2016

Δρ Εύη Σαχίνη, Διευθύντρια Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης

Αξιότιμοι Υπουργοί, γενικοί γραμματείς, Κύριες και κύριοι, ...

με τη σειρά μου θα ήθελα και εγώ να σας καλωσορίσω στη σημερινή παρουσίαση αυτού του σημαντικού βιβλίου, και να ευχαριστήσω τη συγγραφέα του, Mariana Mazzucato που είχε την καλοσύνη να βρίσκεται σήμερα εδώ κοντά μας.

Η δική μου σύντομη εισήγηση θα ξεκινήσει εστιάζοντας στην προσωπικότητα της συγγραφέως καθηγήτριας Mariana Mazzucato και στην αναγνώριση που απολαμβάνει το έργο της σε διεθνές επίπεδο τόσο στον Ακαδημαϊκό χώρο, όσο και σε αυτούς που χαράζουν πολιτική,

καθώς

και στη μέθοδο - αυτή της πραγματιστικής ανάλυσης και της τεκμηριωμένης εμπειρικής δουλειάς με πλήθος δεδομένων - που ακολούθησε για να υποστηρίξει τη θεωρία της για τον ρόλο του κράτους, και με την οποία αμφισβητεί με εμπειριστατωμένα επιχειρήματα την κρατούσα άποψη, που τείνει να παρουσιάζει το κράτος ως αδέξιο, γραφειοκρατικό, ανίκανο να επιλέξει νικητές, αλλά και να αναλάβει επιχειρηματικούς κινδύνους.

Ειδικά το δεύτερο σημείο, δηλαδή η μεθοδολογική της προσέγγιση, και η σε βάθος ανάλυση των στοιχείων που συγκέντρωσε, είναι και το στοιχείο που μας έκανε ως Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης να συνδιοργανώσουμε με τις εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ τη σημερινή εκδήλωση.

Η συγγραφέας, καθηγήτρια στα Οικονομικά της Καινοτομίας Mariana Mazzucato κατέχει σήμερα την υψηλού κύρους επώνυμη έδρα "R.M. Phillips Chair in the Economics of Innovation" στο Πανεπιστήμιο του Sussex, της οποίας ο πρώτος κάτοχος ήταν ο Chris Freeman.

Σπούδασε ιστορία και οικονομικά στο Πανεπιστήμιο Tufts, και συνέχισε με μεταπτυχιακές σπουδές στα οικονομικά στη Νέα Σχολή Κοινωνικής Έρευνας της Νέας Υόρκης, όπου έκανε και τη διδακτορική διατριβή της. Στο πλαίσιο των σπουδών της, ακολούθησε μια πολύπλευρη σπουδή της οικονομικής επιστήμης, παρακολουθώντας μαθήματα από διαφορετικές σχολές ετερόδοξης οικονομικής σκέψης που επέδρασαν στη διαμόρφωση της δικής της, καθώς και στη βαθύτερη κατανόηση των οικονομικών φαινομένων και ειδικότερα του φαινομένου της καινοτομίας και της σχέσης του με την οικονομική μεγέθυνση.

Παράλληλα, συνεργάζεται με διάσημους σύγχρονους μελετητές των οικονομικών της καινοτομίας και της τεχνολογικής αλλαγής και αναπτύσσει μεγάλη ερευνητική δραστηριότητα στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των χρηματοπιστωτικών αγορών, της ανάπτυξης καινοτομιών και της οικονομικής μεγέθυνσης σε επίπεδο επιχείρησης, κλάδου και εθνικής οικονομίας.

Αν και γεννήθηκε στην Ιταλία από Ιταλούς γονείς, σε ηλικία πέντε ετών εγκαθίσταται στις ΗΠΑ - όπου παρέμεινε έως το 2000, οπότε και επέστρεψε οριστικά στην Ευρώπη. Η ύπαρξη των δύο αυτών πατρίδων 'τρόπο τινά' έδωσε στην συγγραφέα τα απαιτούμενα ερεθίσματα ώστε να κατανοήσει τις παγκόσμιες οικονομικές μεταβολές.

Το 2013 εκδίδεται από τον εκδοτικό οίκο Anthem Press "Το Επιχειρηματικό Κράτος", και το οποίο έκτοτε έχει λάβει πλήθος βραβείων και διακρίσεων, ενώ έχει τύχει μεταφράσεων σε πολλές γλώσσες μεταξύ των οποίων και αυτή που παρουσιάζεται σήμερα, από τις εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ.

Πέρα από την εξαιρετική επιτυχία του βιβλίου της, και παράλληλα με το συνεχώς διευρυνόμενο ερευνητικό της έργο, η συγγραφέας τυγχάνει μεγάλης αποδοχής από οργανισμούς και μηχανισμούς άσκησης πολιτικής, στους οποίους και συμμετέχει. Ενδεικτικά, αναφέρω το Scottish Government's Council of Economic Advisors, το World Economic Forum's Council on the Economics of Innovation, το expert group on Innovation for Growth (RISE) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ενώ, έχει παρουσιάσει τη δουλειά της και τη σχετική προβληματική του βιβλίου της ως κύρια προσκεκλημένη ομιλήτρια σε 80 περίπου εκδηλώσεις των σημαντικότερων διεθνών οργανισμών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΟΟΣΑ, Διεθνής Τράπεζα, Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, το αμερικανικό APRA-E Energy Innovation Summit, το TED Global 2013, κ.ά.).

Η κεντρική συνεισφορά του βιβλίου της Mariana Mazzucato "Το Επιχειρηματικό Κράτος" βρίσκεται ακριβώς στον υπότιτλό του 'ανατρέποντας μύθους'. Στην ουσία η ανατροπή των μύθων είναι η ανασκευή των κυρίαρχων οικονομικών δογμάτων.

Τα οικονομικά αυτά δόγματα, υποτιμούν τον ενεργό και καθοριστικό ρόλο του κράτους στην οικονομική ζωή μιας χώρας και τον περιορίζουν σημαντικά.

Η συγγραφέας επικεντρώνεται και εξετάζει - με δέσμευση στην αναζήτηση της αλήθειας και τεράστιο αποδεικτικό υλικό - τον ρόλο του κράτους στην ανάληψη ριψοκίνδυνων επενδύσεων οι οποίες είχαν καταλυτική επίδραση στην οικονομική μεγέθυνση και ευημερία, μέσα από τις κυβερνητικές επιλογές και μέσα από τον ρόλο που διαδραματίζουν οι φορείς του δημοσίου στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής - την πλουσιότερη χώρα στον κόσμο που ενεργά προάγει τις ελεύθερες αγορές.

Σύμφωνα με τη συγγραφέα, το κράτος όχι μόνο προστατεύει ενεργητικά την ιδιωτική πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα, αλλά αναλαμβάνει και ρίσκα

τα οποία ο ιδιωτικός τομέας όχι μόνο δεν αναλαμβάνει, αλλά πολύ συχνά εξαρτά την τεχνογνωσία και την κερδοφορία του πάνω σε αυτά τα ρίσκα

Η συγγραφέας δείχνει ότι το κράτος διαδραματίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στη διαδικασία παραγωγής πλούτου από δραστηριότητες έντασης γνώσης, ως χρηματοδότης καινοτόμων και ρηξικέλευθων ιδεών, ακριβώς όταν οι προοπτικές επιβίωσης αυτών φαίνονται τόσο αβέβαιες, όταν δηλαδή καμία ιδιωτικά προερχόμενη οικονομική αποτίμηση δεν θα τις εκτιμούσε ως οικονομικά συμφέρουσες. Το επιτυγχάνει, δε αυτό, αναλύοντας πλήθος παραδειγμάτων της ιστορίας της τεχνολογίας στον 20^ο και 21^ο αιώνα στις ΗΠΑ, όπου η κρατική ανάμιξη θεωρείται έγκλημα καθοσιώσεως.

Αν και δεν είναι η πρώτη – στη γραμμή των ετερόδοξων οικονομολόγων – που δείχνει την ωφέλιμη πτυχή της κρατικής παρέμβασης, ωστόσο, είναι η πρώτη που το κάνει με τέτοια έμφαση και πλούτο παραδειγμάτων με τα οποία ένα ευρύτερο κοινό είναι εξοικειωμένο, αποτελώντας έτσι μία από τις αιτίες που το μήνυμά της διαχύθηκε σε διεθνές επίπεδο.

Η αξία του έργου της Mazzucato ενισχύεται από το γεγονός ότι διακρίνει μεταξύ της συνεισφοράς των κρατικών δραστηριοτήτων στην οικονομική μεγέθυνση - κάτι που μέχρι τώρα ήταν παραμελημένο και προκαλούσε σχεδόν ανακλαστικές αντιδράσεις - και της συνολικά θεοποίησης του κρατικού τομέα.

Μάλιστα, προχώρησε σε αυτή τη διάκριση ακολουθώντας αυτό που ο Richard Nelson αποκάλεσε “appreciative theorizing” (και αποδίδει ο Γιάννης Καλογήρου ως «εκτιμητική θεώρηση»). Πρόκειται για τη διαδικασία σχηματισμού μιας θεωρίας μέσω περιγραφών και ερμηνειών, οι οποίες συνδέονται με αυτό που πραγματικά συμβαίνει στην οικονομία, και οι οποίες στηρίζονται σε εμπειρικές μελέτες και πραγματολογικές αναλύσεις. Αυτή δε η εξέταση μεγάλης έκτασης και όγκου δεδομένων πάνω στα οποία στοιχειοθετείται -ή, όχι- μία θέση είναι και η προσέγγιση ενός άλλο μεγάλου εικονοκλάστη, του Piketty.

Ένα σημαντικό θέμα που θέτει η συγγραφέας είναι η κρατική επιχειρηματικότητα για αυτές τις δραστηριότητες που προκαλούν τις βέλτιστες και ευρύτερα θετικές εξωτερικότητες. Μία τέτοια περίπτωση είναι η ενίσχυση των διαδικασιών και μηχανισμών παραγωγής γνώσης και εκμετάλλευσής της μέσα από την καινοτομική διαδικασία.

Σε μία χώρα, όπως η Ελλάδα – όπου δηλαδή ο κρατικός τομέας είναι πολύ σημαντικός και κυρίαρχος (παράδειγμα: κρατικών προμηθειών), η περιστολή των δαπανών θα πρέπει να συνοδευτεί από μία αύξηση των κρατικών επενδύσεων σε αυτούς τους τομείς που ενέχουν τη μεγαλύτερη δυναμική θετικών επιδράσεων και διαχύσεων στην ευρύτερη οικονομία - η στόχευση δηλαδή των κρατικών επενδύσεων θα πρέπει να είναι επιλεκτική και ‘έξυπνη’.

Η ενίσχυση του εθνικού συστήματος καινοτομίας αποτελεί μία τέτοια έξυπνη στόχευση. Στην περίπτωση της Ελλάδας, παρότι το εθνικό σύστημα καινοτομίας χαρακτηρίζεται μάλλον ως 'μέτριο', υπάρχουν νησίδες αριστείας (επιστημονικές δημοσιεύσεις, συμμετοχή σε ανταγωνιστικά προγράμματα, ανθρώπινο δυναμικό, υποδομές, δικτύωση με το διεθνές περιβάλλον, κουλτούρα). Η περαιτέρω ενίσχυση από το κράτος αυτών των νησίδων αριστείας καθώς και η βελτίωση και άλλων μερών του συστήματος θα δράσει ευεργετικά.

Ενδεικτικά αναφέρομαι σε δράσεις κρατικής ενίσχυσης όπως την αύξηση δημόσιων δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη - κάτι άλλωστε που αποτελεί προγραμματικό στόχο για το 2020, την παροχή φοροαπαλλαγών στις ιδιωτικές επενδύσεις υψηλής τεχνολογίας και έντασης γνώσης, τη λήψη μέτρων για την αναστροφή της διαρροής εγκεφάλων προς το εξωτερικό, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας υψηλής τεχνολογίας, τη θεσμοθέτηση μηχανισμών μεταφοράς τεχνολογίας για την ενίσχυση της καινοτομικής απόδοσης από τις ελληνικές επιχειρήσεις.

Η προσέγγιση μιας δημόσιας πολιτικής για την έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία πρέπει ωστόσο να είναι συνολική. Προς την κατεύθυνση αυτή κινούνται πρόσφατα μέτρα στην Ελλάδα: η νομοθεσία για την έρευνα, η αναμενόμενη δημιουργία χρηματοδοτικού ταμείου για την εκμετάλλευση δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων καινοτομικής έντασης, καθώς και η έμφαση που δίνεται πλέον στη μέτρηση και αποτύπωση των εισροών και εκροών των δραστηριοτήτων ΕΤΑΚ, κάτι για το οποίο εμείς στο ΕΚΤ δουλεύουμε, υποστηρίζοντας και ενισχύοντας την άσκηση πολιτικής βασισμένης σε στοιχεία (evidence-based policies).

Κλείνω, αποδίδοντας τα εύσημα στο βιβλίο της Mariana Mazzucato, διότι μεταξύ των άλλων, αποτελεί ένα από τα λίγα βιβλία τα οποία διένυσαν τόσο σύντομα την απόσταση από τη θεωρητική καταξίωση εντός του θεματικού του αντικειμένου, έως την επίδραση στην άσκηση δημόσιας πολιτικής.

Το Επιχειρηματικό Κράτος είναι ένα από εκείνα τα βιβλία τα οποία, συμφωνώντας με την Carlota Perez που το προλογίζει, πρέπει να διαβαστούν από όλους: αυτούς που εργάζονται στη δημόσια διοίκηση, τον επιχειρηματικό κόσμο, τους ακαδημαϊκούς, τους φοιτητές, το ευρύ κοινό και τους πολιτικούς.